

Wyrok z dnia 16 kwietnia 2002 r., V CKN 1107/00

Nabycie weksla *in blanco* zaopatrzonego w indos, ale nie wypełnionego, nie stwarza indosatariuszowi ułatwień w dochodzeniu praw z weksla i ochrony przewidzianych w art. 16 i 17 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. Nr 37, poz. 282).

Sędzia SN Lech Walentynowicz (przewodniczący)

Sędzia SN Henryk Pietrkowski (sprawozdawca)

Sędzia SN Mirosława Wysocka

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń S.A., II Inspektorat w W. przeciwko Kredyt Bankowi, Spółce Akcyjnej, III Oddział w W. i Katarzynie S. o zapłatę, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 16 kwietnia 2002 r. na rozprawie kasacji strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 22 października 1999 r.

oddalił kasację i zasądził od strony powodowej na rzecz pozwanego Banku kwotę 6000 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyrokiem z dnia 22 października 1999 r. oddalił apelację powodowego Zakładu od wyroku Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu, na podstawie którego, wydany w stosunku do pozwanej oraz pozwanego Banku nakaz zapłaty, polecający obu pozwanym zapłacenie solidarnie kwoty 14 555 zł, został w stosunku do pozwanego Banku uchylony, a powództwo oddalone.

Według dokonanych ustaleń, pozwany Bank udzielił pozwanej Katarzynie S. kredytu na kwotę 12 075 zł, który zabezpieczony został wekslem *in blanco* z dołączoną deklaracją wekslową, upoważniającą Bank do jego wypełnienia kwotą udzielonego kredytu oraz odsetek i prowizji. Spłata kredytu została ponadto zabezpieczona umową ubezpieczenia zawartą przez pozwany Bank z powodowym

Zakładem Ubezpieczeń. Wobec tego, że pozwana zaprzestała spłacania kredytu strona powodowa – zgodnie z umową ubezpieczenia kredytu – wypłaciła Bankowi należność odpowiadającą kwocie kredytu wraz z odsetkami umownymi. Pozwany Bank, "w celu umożliwienia windykacji wierzytelności wobec kredytobiorcy", przeniósł tę wierzytelność na stronę powodową, a także przeniósł przez indos nie wypełniony weksel *in blanco* i wydał deklarację wekslową.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy przyjął, że strona powodowa nie może żądanej w pozwie kwoty dochodzić od pozwanego Banku na podstawie przekazanego weksla *in blanco*, bowiem nabywając go uzyskała jedynie zabezpieczenie wekslowe długu obciążającego pozwaną z tytułu otrzymanego kredytu. Powodowemu Zakładowi nie przysługują zatem prawa wynikające z art. 17 i 47 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. Nr 37, poz. 282 – dalej "Pr.weksl.").

Kasacja od powyższego wyroku oparta została na podstawie naruszenia art. 232 k.p.c. przez niewyjaśnienie wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, a także na podstawie naruszenia art. 10, 11, 15, 17, 18 ust. 1 i art. 47 Pr.weksl. oraz art. 517 i 921⁹ k.c. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie. We wniosku kasacyjnym strona powodowa wносиła o zmianę zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu Rejonowego przez utrzymanie nakazu zapłaty w mocy ewentualnie uchylenie obu wyroków i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Skarżący, uzasadniając powołany w ramach podstawy kasacyjnej z art. 393¹ pkt 2 k.p.c. zarzut naruszenia art. 232 k.p.c., podniósł, że „przeniesienie przez sądy obu instancji wekslowego sporu na płaszczyznę sporu cywilnego powinno obligować do powołania wymienionych [w kasacji] dowodów z urzędu”. Zdaniem skarżącego, dowody w postaci „Regulaminu udzielania pożyczek na zakupy artykułów konsumpcyjnych trwałego użytku”, „Zasad obsługi klienta w systemie Polskiego Towarzystwa Finansowego S.A. we współpracy z Kredyt Bank S.A. w W., III Oddział w W.” oraz „Wykazu sprzedawców, u których na zakup pojazdów udziela się kredytu objętego umową ubezpieczenia na podstawie pkt 6 warunków ogólnych”, służyć miałyby zbadaniu, czy zasadne było wypłacenie przez stronę powodową pozwanemu Bankowi odszkodowania, o którym mowa w umowie ubezpieczenia kredytu udzielonego pozwanej Katarzyny S.

Odnosząc się do tak postawionego zarzutu, należy przede wszystkim zauważyć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, iż uprawnienie sądu, a nie – jak błędnie przyjmuje skarżący – obowiązek dopuszczenia dowodu nie wskazanego przez stronę (art. 232 zdanie drugie k.p.c.), nie może stanowić podstawy do formułowania zarzutu naruszenia tego przepisu. Tylko w wyjątkowych wypadkach (np. nieporadność strony) uprawnienie, o jakim mowa w art. 232 zdanie drugie k.p.c., przeradza się w obowiązek przeprowadzenia przez sąd dowodów nie wskazanych przez stronę. Podnieść ponadto trzeba, że skoro powód nie opierał powództwa przeciwko pozwanemu Bankowi na twierdzeniu, że wypłacone – na podstawie umowy ubezpieczenia kredytu – odszkodowanie było nienależne (co mogłoby uzasadniać żądanie zwrotu odszkodowania), to badanie tej okoliczności, jako nieistotnej w sprawie, byłoby nieuzasadnione nawet, gdyby wnioski dowodowe zgłoszone zostały przez stronę powodową.

Przechodząc do oceny podstawy kasacyjnej naruszenia prawa materialnego podkreślić należy, że weksel *in blanco* może być przedmiotem obrotu jeszcze przed wypełnieniem. Wynika to z brzmienia art. 10 Pr.weksl., w którym nie ma jednak wyraźnych wskazówek co do zasad rządzących tym obrotem. Sąd Najwyższy, rozważając to zagadnienie w wyroku z dnia 5 lutego 1998 r., III CKN 342/97 (OSNC 1998, nr 9, poz. 141), wskazał na występujące w tym zakresie dwa zapatrywania.

Według jednego – wychodzącego z założenia, że weksel *in blanco* nie jest przeznaczony do obiegu i wobec tego można oczekiwać od jego nabywcy, aby uprzednio zasięgnął u osoby podpisanej na nim informacji o treści upoważnienia do uzupełnienia – nabycie weksla *in blanco* jest możliwe tylko ze skutkami przelewu, tj. z wyłączeniem zastosowania art. 10 Pr.weksl. Choćby zatem nabycie weksla *in blanco* przybierało zewnętrzną postać nabycia w drodze indosu lub w sposób określony w art. 14 zdanie drugie pkt 3 Pr.weksl., to wyrze ono tylko takie skutki, jakie wynikają z przelewu wierzytelności.

Według innego poglądu – wychodzącego z założenia, że weksel *in blanco* jest przeznaczony do obiegu i żądanie od jego nabywcy, aby zasięgnął uprzednio u osoby na nim podpisanej informacji o treści upoważnienia do uzupełnienia, hamowałoby obrót tym wekslem – nabycie weksla *in blanco* jest możliwe także na zasadach Prawa wekslowego, z zastosowaniem art. 10 tego Prawa, a zatem w sposób chroniący dobrą wiarę nabywcy co do treści upoważnienia do uzupełnienia weksla *in blanco*.

Wybór drugiej ewentualności – jak zauważył Sąd Najwyższy w powołanym wyroku – można zasadnie rozważać tylko w odniesieniu do tych przypadków, w których wręczony nabywcy weksel *in blanco* jest zaopatrzony w indos, jedynie bowiem wtedy są podstawy do uznania, że przeniesienie weksla *in blanco* nastąpiło na zasadach Prawa wekslowego, tj. w sposób przewidziany w art. 14 zdanie pierwsze lub art. 14 zdanie drugie pkt 3. W sprawie występuje właśnie taka sytuacja, co oznacza, że rozważania Sądu Okręgowego, skonkludowane stwierdzeniem, iż nabywca weksla *in blanco* ma jedynie uprawnienia cesjonariusza, są nieadekwatne do przyjętych ustaleń. Przypomnieć należy, że przeniesienie weksla *in blanco* tylko według przepisów o przelewie wierzytelności następuje w przypadku, gdy weksel taki nie został zaopatrzony w indos (por. powołany wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 1998 r.).

W rozumowaniu Sądu Okręgowego dostrzec można ponadto niekonsekwencję, skoro roszczenie strony powodowej ocenione zostało także w płaszczyźnie uprawnień, jakie przysługują indosatariuszowi, który nabył weksel *in blanco* nie wypełniony. Rozważania w tym zakresie sprowadzone zostały tylko do stwierdzenia, że indosatariusz, nabywając nie wypełniony weksel, wprawdzie uzyskuje legitymację formalną (art. 16 Pr.weksl.), musi jednak zdawać sobie sprawę z tego, że nie może korzystać z ułatwień i ochrony przewidzianych w art. 16 i 17 Pr.weksl. To trafne spostrzeżenie wymaga – w celu wykazania bezzasadności podstawy kasacyjnej naruszenia prawa materialnego – uzupełnienia przez wskazanie różnic, jakie zachodzą pomiędzy uprawnieniami indosatariusza, który nabył weksel *in blanco* nie wypełniony (taki nabyła strona powodowa) i uprawnieniami indosatariusza, który nabył weksel *in blanco* wypełniony.

W pierwszej sytuacji nabycie weksla *in blanco* następuje – jak zaznaczono – z zastosowaniem art. 10 Pr.weksl., a zatem w sposób chroniący dobrą wiarę nabywcy co do treści upoważnienia do uzupełnienia tego weksla. Oznacza to, że indosatariuszowi mogą być przedstawione zarzuty subiektywne, oparte na stosunkach osobistych dłużnika z danym wierzycielem wekslowym, a zatem dotyczące samego wręczenia weksla. Strona pozwana zarzuty takie zgłosiła powołując się na uzgodnienia przyjęte między stronami w umowie cesji wierzytelności z dnia 30 czerwca 1997 r. Na podstawie tej umowy pozwany Bank "w celu umożliwienia windykacji wierzytelności wobec kredytodawcy" przeniósł tę wierzytelność na stronę powodową i przekazał stronie powodowej deklarację

wekslową oraz niezupełny weksel z własnym indosem. Nie może budzić wątpliwości, że celem tych czynności było tylko przydanie wierzytelności dodatkowej podstawy w postaci zobowiązania wekslowego. Strona powodowa zyskała zatem uprawnienie dochodzenia roszczenia od kredytobiorcy nie tylko ze stosunku kauzalnego (cesja wierzytelności) w drodze zwykłego procesu, lecz także z weksła w postępowaniu nakazowym. Nabycie niewypełnionego weksła *in blanco* z indosem nie stwarza natomiast ułatwień w dochodzeniu praw z weksła i ochrony przewidzianych w art.16 i 17 Pr.weksl.

Dopiero w drugiej sytuacji, gdy indosatariusz nabywa weksel *in blanco* wypełniony, zerwana zostaje więź między dłużnikiem a wierzycielem wekslowym ze stosunku podstawowego i weksel uzyskuje w pełni swój abstrakcyjny charakter (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 1999, II CKN 282/98, OSNC 1999, nr 12, poz. 207). Zaakceptowanie stanowiska zaprezentowanego w kasacji prowadziłoby do nieuprawnionego zrównania pozycji prawnej indosatariusza, który nabył weksel *in blanco* niewypełniony, z sytuacją prawną indosatariusza, który nabył weksel *in blanco* wypełniony.

Z przytoczonych względów kasację, jako pozbawioną uzasadnionych podstaw, należało oddalić na podstawie art. 393¹² k.p.c.